

INCLUZIUNEA FINANCIARĂ

prin EDUCAȚIE FINANCIARĂ și ACCESS LA SERVICII FINANCIARE

Nivelul de cunoștințe financiare ale unei persoane determină în mod direct comportamentul său financiar. La rândul său, comportamentul financiar influențează prosperitatea indivizilor și a societății în ansamblu.

Analiza situației actuale & recomandări ale Camerei de Comerț Americane în România (AmCham Romania)

București, aprilie 2019

www.amcham.ro

CUPRINS

INCLUZIUNEA FINANCIARĂ A POPULAȚIEI – subiect de importanță națională	3
NEVOIA DE INTERVENȚIE	6
<i>Date relevante despre incluziunea financiară în România.....</i>	<i>6</i>
<i>Beneficiile incluziunii financiare.....</i>	<i>8</i>
<i>Nevoi de bază ale populației și principii ale incluziunii financiare.....</i>	<i>8</i>
Incluziune financiară prin EDUCAȚIE	11
<i>De ce este importantă educația financiară?.....</i>	<i>11</i>
<i>Beneficii la nivel individual</i>	<i>11</i>
<i>Beneficii la nivelul statului.....</i>	<i>12</i>
Incluziune financiară prin CREȘTEREA ACCESULUI LA SERVICII FINANCIARE	15
MĂSURI NON-FISCALE de incluziune financiară	16
MĂSURI FISCALE de incluziune financiară	22

INCLUZIUNEA FINANCIARĂ A POPULAȚIEI – subiect de importanță națională

Incluziunea financiară are un rol foarte important în creșterea calității vieții cetățenilor, iar incluziunea financiară se realizează atât prin **programe de educație financiară**, cât și prin **programe de facilitare a accesului** la produse și servicii financiare.

În completarea numeroaselor campanii de informare cu rezultate notabile inițiate de sectorul privat, AmCham Romania propune o serie de măsuri necesare a fi implementate la nivel național pentru îmbunătățirea gradului de incluziune financiară a populației. Astfel de măsuri implementate coordonat, la nivel național, pot aduce avantaje majore populației care va beneficia de o mai bună informare cu privire la regulile financiare de bază, precum și de facilitarea accesului la produse și servicii care îmbunătățesc situația financiară a unei familii, cresc nivelul de trai și calitatea vieții, iar la nivel macro stimulează creșterea economică.

Deși România a înregistrat progrese în ultimii ani în domeniul serviciilor financiare, țara noastră este în continuare pe ultimul loc în Uniunea Europeană în ce privește nivelul de educație financiară și accesul la unele categorii de servicii și produse financiare, situație accentuată de un decalaj major între mediul urban și rural în acest domeniu.

Pornind de la analiza situației actuale și identificarea principalelor bariere, atât la nivel de individ, cât și la nivelul de microîntreprinderi, măsurile propuse pentru **creșterea gradului de incluziune financiară** vizează **acțiuni de EDUCAȚIE FINANCIARĂ și ACCES CRESCUT la servicii și produse financiare**.

Propunerile formulate în continuare se referă atât la demersuri ale industriei de servicii financiare, precum și la politici publice la nivel național sau la nivel sectorial prin implicarea autorităților de reglementare și a factorilor de decizie. Acestea vin în sprijinul unor nevoi de bază ale populației în ceea ce privește incluziunea și siguranța financiară, și anume:

I. PROPUNERI PENTRU ÎMBUNĂȚĂȚIREA **EDUCAȚIEI** FINANCIARE

1.

Instituirea unei Zile Naționale a Educației Financiare

2.

Introducerea de mesaje de interes național privind educația financiară în mass-media

3.

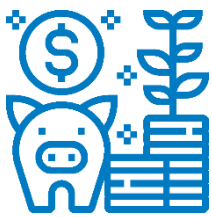
Distribuirea unui Ghid de economisire și investiții pentru familii

4.

Parteneriat strategic al industriei financiare, prin asociațiile reprezentative, cu Ministerul Educației pentru a facilita și dezvolta programele de educație financiară în școli.

II. PROPUNERI **NON-FISCALE** PENTRU **CREȘTEREA ACCESULUI** LA PRODUSE ȘI SERVICII FINANCIARE

Economisire și creditare:

- 1. Încurajarea persoanelor fizice să utilizeze carduri bancare și plăți electronice prin dezvoltarea infrastructurii necesare (POS-uri și platforme digitale) și prin acordarea bonurilor de valoare exclusiv în format electronic.*
- 2. Emiterea de ghiduri / standarde tehnice privind creditele de consum de către autoritățile de supraveghere, cu sprijinul jucătorilor din piață.*

Întreținere și bunăstare financiară a familiei, prin menținerea standardului de viață:

- 3. Introducerea în etape a prestațiilor sociale pe carduri preplătite.*
- 4. Creșterea gradului de cuprindere atât a asigurărilor obligatorii (RCA și PAD), cât și a asigurărilor facultative.*

Responsabilitate față de noi și generațiile următoare în fața riscurilor de viață și sănătate:

5. Optimizarea utilizării asigurărilor voluntare de sănătate, pentru protejarea bugetului familiei în cazul unor evenimente neprevăzute.

Respect și grijă pentru viața la pensie și pentru vârstnici:

6. Consolidarea Pilonului II de pensii private.

7. Adoptarea Legii de plată a pensiilor private (PII și PIII).

8. Adoptarea legii pensiilor ocupaționale pentru a stimula și contribuția angajatorilor.

III. PROPUNERI FISCALE PENTRU CREȘTEREA ACCESULUI LA PRODUSE ȘI SERVICII FINANCIARE

Economisire și creditare:

1. Ajutor de stat de minimis pentru instalarea terminalelor POS de către mici comercianți în zonele specific determinate, care au o acoperire redusă a gradului de acceptare a plăților cu cardul (de ex. rural, dar nu numai).

Întreținere și bunăstare financiară a familiei, prin menținerea standardului de viață:

2. Stimulente fiscale pentru utilizarea produselor de economisire sau investiții pe termen lung de către persoanele fizice.

Responsabilitate față de noi și generațiile următoare în fața riscurilor de viață și sănătate:

3. Regim fiscal stimulatив pentru achiziționarea de polițe de asigurare de viață cu componentă de protecție.

Respect și grijă pentru viața la pensie și pentru vârstnici:

4. Alinierea sistemului de impozitare pentru sumele retrase de participanți din pilonul III de pensii.

Propunerile formulate în acest material reprezintă o invitație de colaborare pe termen lung adresată de mediul de afaceri tuturor factorilor interesați.

NEVOIA DE INTERVENȚIE

Date relevante despre incluziunea financiară în România

La 10 ani de la criza financiară, România a făcut progrese semnificative în utilizarea serviciilor financiare. A crescut gradul de acces la servicii financiare, au fost inițiate demersuri pentru o *Strategie națională de educație financiară* asumată de autoritățile publice și industria financiară. Există însă arii care necesită măsuri suplimentare de intervenție sau accelerarea acestor măsuri, atât între categorii de populație și zone geografice, cât și în accesibilitatea unor categorii de produse financiare. Zonele pentru care este nevoie de eforturi suplimentare sunt:

- **Cunoașterea produselor financiare** (atât a celor de bază, cât și a celor complexe) în rândul publicului larg se menține la un nivel scăzut, ceea ce a creat o vulnerabilitate generală la turbulențele financiare. România se află pe ultimul loc în Uniunea Europeană, doar 22% din populație având cunoștințe financiare minime, față de 52% cât este media europeană. Prin comparație, în economii similare cu cele ale României, procentele sunt mai mari: în Polonia, 42% din totalul populației are cunoștințe financiare, Ungaria – 54% și Bulgaria – 35%.¹
- **Deținerea de conturi bancare**, produs financiar de bază, este în continuare la un nivel insuficient. Deși s-au făcut progrese semnificative, suntem departe de a atinge un nivel comparabil cu celelalte țări europene: la nivelul anului 2017, 61% din populația adultă a României avea un cont bancar, față de 45% în anul 2011, dar încă mult sub valoarea înregistrată la nivel european (aproximativ 95%, date aferente anului 2014)².
- **Rata de economisire este printre cele mai scăzute din Uniunea Europeană**, potrivit datelor Băncii Naționale a României (BNR) din decembrie 2018, românii dețin depozite pe termen scurt de 85 miliarde lei. Economisirea unei sume fixe lunare este primul pas în acumularea de bani pentru viitor. Însă, pentru a oferi acestor bani posibilitatea să se multiplice într-o anumită perioadă de timp, să producă valoare atât pentru consumatori cât și pentru economie, aceștia trebuie investiți într-un coș de instrumente financiare variate.
- **Piața asigurărilor de viață** are în continuare un grad de penetrare de sub 0,3% din PIB³, printre cele mai scăzute din regiune. Efectul gradului redus de penetrare a asigurărilor de viață în România conduce la un important deficit de protecție⁴ a populației în fața unor evenimente precum decesul, accidentele și îmbolnăvirea. Deși

¹ 2015, Studiu Standard & Poor, 2015 -*Studiu asupra Educației Financiare Globale*;

² BNR, Raport asupra stabilității financiare, mai 2017

³ Date ASF - Autoritatea de Supraveghere Financiară;

⁴ Deficitul de protecție exprimă diferența între resursele financiare necesare și cele disponibile la un moment dat într-o familie pentru a menține standardul de viață al acesteia în cazul producerii unui eveniment neprevăzut (deces, accident, îmbolnăvire invalidantă), care are ca efect o scădere drastică a nivelului de trai și dependența acestora de ajutoarele sociale oferite de stat. Conform estimărilor UNSAR, deficitul de protecție al populației generatoare de venituri din România, în caz de producere a riscurilor asigurate, se situa, în anul 2017, la o valoare de 113,3 miliarde euro, respectiv 61% din PIB.

România a înregistrat în ultimii ani o creștere economică record⁵, deficitul de protecție s-a accentuat, ceea ce justifică o intervenție urgentă pentru creșterea responsabilității personale în ceea ce privește protecția împotriva riscurilor.

- **Asigurările voluntare de sănătate** rămân în continuare un instrument financiar subutilizat, deși nevoia și potențialul de creștere sunt foarte mari, iar finanțarea sistemelor publice nu poate ține pasul cu cererea. Piața asigurărilor voluntare de sănătate din România este mult sub nivelul mediu de dezvoltare al altor piețe europene, printre principalele motive fiind acoperirea largă oferită de sistemul public de asigurări de sănătate, care în practică se dovedește dificil de susținut financiar, dar care influențează negativ decizia de a plăti suplimentar asigurări voluntare, și lipsa coplăților pentru serviciile medicale. În contextul subfinanțării sistemului public de sănătate, această situație duce la deficiențe în calitatea serviciilor medicale furnizate de stat⁶.
- **Sistemul de pensii private din România** a avut o evoluție pozitivă în ultimii 10 ani, având în acest moment 10 mld. euro în administrare, cu rezultate investiționale remarcabile și contribuții semnificative la piața de capital locală⁷. În contextul demografic în care populația va scădea cu aprox. 3,5 milioane în următorii 30 ani, rata de dependență (pensionari/populație activă) se va înrăutăți, ceea ce face obligatoriu ca reforma sistemului de pensii demarată acum 10 ani (considerată un caz de succes de către instituțiile internaționale de renume) să continue și să se îmbunătățească.
- **Piața de capital** în 2014 a început un drum ambițios de reformă în vederea promovării la statutul de piață emergentă și începând cu septembrie 2017, aceasta se află doar la un pas distanță (în ceea ce privește lichiditatea pieței) de acordarea acestui statut de către FTSE Russell. Deși România este a doua cea mai mare țară din regiune după Polonia, bursa locală are de cca 15 ori mai puțini investitori persoane fizice decât bursa din Varșovia. Aceasta este o consecință directă a lipsei de măsuri la nivel național care să susțină educația financiară și să stimuleze economisirea și diversificarea investițiilor.
- **Decalajul major între mediul urban și rural** în ceea ce privește educația financiară, și chiar diferența semnificativă între primele 10 orașe din România și restul mediului urban se pot reduce doar prin măsuri specifice, implementate coordonat la nivel național.

⁵În 2017 România a înregistrat o creștere record a PIB de 6,9%, una dintre cele mai ridicate din UE.

⁶În 2017, Romania ocupa ultimul loc în European Consumer Health Index, cu deficiente majore în arii precum: infecții nosocomiale, mortalitatea prevenibilă, accesibilitatea tratamentului oncologic, mortalitatea la copii.

⁷ O analiză a OECD din 2017 plasează Pilonul II de pensii din România pe locul 2 din 38 de state analizate din punct de vedere al randamentului (ajustat cu inflația) în perioada 2008-2016. În cei 10 ani de operare, fondurile de pensii au produs un câștig net generat din investiții de miliarde de lei, prin investirea a 37 miliarde de lei proveniți din contribuțiile a 7,2 milioane de români care sunt înscriși la acest sistem, ceea ce este remarcabil având în vedere restricțiile impuse de legislație.

Beneficiile incluziunii financiare

- **La nivel individual**, poate ajuta persoanele în să-și îmbunătățească calitatea vieții și să-și mențină un standard de viață ridicat, în special în situațiile de venituri neregulate și cheltuieli ocazionale foarte mari. Produsele și serviciile financiare adaptate sunt o soluție de gestiune a evenimentelor neprevăzute sau de planificare a unor investiții viitoare, care să nu dezechilibreze major situația financiară a unei persoane/familii.
- **La nivel de microîntreprinderi**, poate să furnizeze și să asigure fondurile pentru înființare, extindere și investiții și pentru îmbunătățirea gestionării riscurilor organizației.
- **La nivel macroeconomic**, poate stimula creșterea economică prin mobilizarea economiilor și poate încuraja înființarea de noi firme, crescând veniturile fiscale și oferind angajaților o mai bună protecție și beneficii. De asemenea, poate eficientiza finanțarea publică a serviciilor sociale de bază, precum sănătatea și protecția socială, fie prin complementarea finanțării asigurate de stat, fie prin degrevarea de cheltuieli publice cu aceste servicii a căror cheltuială este preluată în regim privat prin instrumente financiare de tipul asigurărilor private, instrumente de investiții sau creditare.

Nevoi de bază ale populației și principii ale incluziunii financiare

Pornind de la **nevoile de bază ale populației și riscurile care trebuie evitate**, membrii AmCham susțin și promovează următoarele **principii de bază** pentru creșterea gradului de incluziune financiară prin folosirea unor instrumente financiare.

1. Promovarea principiilor de bază privind economisirea și creditarea

1.1. Economisire periodică:

- Crearea comportamentului de economisire, prin începerea economisirii cu sume mici și creșterea treptată a sumei;
- Conștientizarea importanței existenței unui fond de urgență al familiei în valoare de un număr de salarii lunare, în lichidități, pentru cazurile neprevăzute;

1.2. Îmbunătățirea accesului la creditare sustenabilă, inclusiv în mediul rural, prin produse de microcreditare (descoperire de cont, microcredite de consum);

1.3. Utilizarea pe scară cât mai largă a instrumentelor de plată electronice (carduri, plăți electronice, etc.) care facilitează tranzacțiile utilizatorilor, la costuri foarte reduse față de tranzacțiile clasice la ghișeu.

2. **Întreținerea și bunăstarea financiară a familiei, prin menținerea standardului de viață**

- 2.1. Economisire periodică pentru situații neprevăzute care nu sunt acoperite de o asigurare de viață sau de sănătate (un procent minim recomandat de 5% din veniturile lunare/periodice ale adulților);
- 2.2. Plan de economisire/deschiderea de conturi de economii pentru educația copiilor și susținerea lor financiară pe parcursul anilor de educație;
- 2.3. Plan de investiții pe termen mediu și lung pentru o parte a sumelor economisite;
- 2.4. Economisire periodică pentru asigurarea avansului în vederea achiziției unei locuințe;
- 2.5. Acces la credit ipotecar sustenabil pentru veniturile familiei;
- 2.6. Achiziția unei polițe de asigurare pentru locuință și alte bunuri.

3. **Responsabilitate față de noi și generațiile următoare în fața riscurilor de viață și sănătate**

- 3.1. Încurajarea utilizării unor produse de bază de asigurări de viață care să poată fi accesate pe scară largă și să nu destabilizeze bugetul familiei în cazul unor evenimente neprevăzute;
- 3.2. Încurajarea utilizării de asigurări voluntare de sănătate pentru a crește accesul la servicii medicale adecvate nevoilor și standardelor fiecărui asigurat.

4. **Respect și grijă pentru viața la pensie și pentru vârstnici**

- 4.1. Economisire periodică și utilizarea produselor dedicate pentru a suplimenta veniturile după ieșirea la pensie;
- 4.2. Investirea în fonduri de pensii private, cu aplicarea beneficiilor fiscale oferite în prezent de către stat.

Pe lângă aceste instrumente financiare de bază pe care fiecare familie și cetățean trebuie să le ia în considerare pentru un trai bun, la un nivel următor există și **alte produse financiare care pot fi accesate ca instrumente de investiții**, care trebuie să respecte următoarele principii:

- Diversificarea instrumentelor de investiții care să ajute la optimizarea abordării riscurilor financiare;
- Expunerea la instrumente financiare în funcție de capacitatea persoanei de a suporta riscurile (spre ex. nivelul veniturilor, nivelul de cunoștințe financiare, existența celorlalte produse de economisire, bugetul familiei etc.).

Există o legătură directă între nivelul calității vieții cetățenilor și gradul de incluziune socială a acestora. Capacitatea și abilitatea unui consumator de a lua decizii financiare informate depinde, în primul rând, de **nivelul de educație financiară**, de cunoaștere a produselor și serviciilor disponibile. Pe lângă nivelul de educație financiară, cele mai importante bariere sunt legate de **accesul la produse financiare**, precum distanța până la cea mai apropiată

bancă/furnizor de servicii financiare, lipsa infrastructurii financiare, reglementări restrictive și lipsa produselor adecvate.

Într-o evaluare făcută de Banca Națională a României⁸, principalii factori care contribuie la menținerea unui grad scăzut al incluziunii financiare în România sunt:

- Ponderea mare a **economiei informale și nivelul scăzut de trai**, România având una dintre cele mai ridicate valori ale indicatorului de risc de sărăcie și excluziune socială;
- **Gradul redus al educației financiare**. În cazul României, probabilitatea ca o persoană să dețină un cont bancar este de două ori mai ridicată pentru persoanele care au studii liceale⁹;
- **Lipsa de încredere** a populației în sistemul financiar;
- Calitatea și **gradul redus de adaptare a ofertei de servicii** financiare la nevoile populației, mai ales pentru cea din zonele rurale, în condițiile în care România are una dintre cele mai ridicate ponderi ale populației care locuiește în mediul rural.

Depășirea barierelor pentru incluziune financiară se poate face prin programe specifice care se adresează unor categorii de populație și zone specifice care au nevoie de susținere și intervenție pentru eliminarea decalajelor.

Măsurile propuse prin acest document se referă la factorii care pot să contribuie la creșterea incluziunii financiare, astfel încât să răspundă nevoilor de bază ale populației și riscurilor care trebuie evitate.

⁸BNR, Raport asupra stabilității financiare, mai 2017

⁹Conform chestionarului realizat de către Banca Mondială, Global Findex, 2014

Incluziune financiară prin EDUCAȚIE

De ce este importantă educația financiară?

Îmbunătățirea nivelului de educație financiară a populației atrage după sine utilizarea în mod eficient a produselor financiare și creșterea sănătății financiare a populației. Beneficiile sunt multiple pentru toate părțile implicate: individ, economie și mediul de afaceri, societate, stat.

Beneficii la nivel individual

- Cunoașterea și înțelegerea produselor financiare asigură **alegerea informată a unui produs**, care contribuie la decizii financiare adecvate și un comportament financiar prudent și sustenabil care asigură protecția bunăstării financiare;
- Cunoașterea elementelor de bază ale serviciilor financiare îi ajută **să facă față contextului financiar din ce în ce mai complex**. Populația trebuie să înțeleagă mai întâi instrumentele financiare de bază (carduri bancare, produse de economisire și creditare, polițe de asigurare etc); după aceea, consumatorii de servicii financiare trebuie să țină pasul cu noile produse care trebuie înțelese și, apoi, accesate de cât mai multe categorii de populație.
- Cunoștințele financiare favorizează **economisirea formală**, care spre deosebire de economiile informale dau consumatorului un profit favorabil investiției, generând acțiuni autonome de economisire;
- Educația financiară formează și asigură un **comportament responsabil pentru propria situație financiară în ceea ce privește managementul riscurilor prin asigurări de viață și sănătate**. Asigurările de viață contribuie la diminuarea dezechilibrelor sociale prin complementarea programului statului de asistență socială, iar asigurările voluntare de sănătate degreveză bugetul public de cheltuieli care sunt preluate de sistemul privat de asigurări și permit accesul la servicii medicale adaptate nevoilor și standardului de viață al individului.
- Educația financiară promovează obiective pe termen lung precum **asigurarea veniturilor la pensie**, contribuind major la menținerea nivelului de trai al individului după ieșirea din câmpul muncii, diminuând presiunea asupra generațiilor viitoare.

Beneficii pentru economie și mediul de afaceri

- Cunoștințele financiare **îmbunătățesc performanța economică națională** - încurajează indivizii să investească în economia națională, ducând la dezvoltarea altor domenii de activitate. Potrivit Bursei de Valori București, educația financiară precară este motivul principal pentru preferința românilor de a păstra banii în depozite în detrimentul fondurilor de investiții sau a pieței de capital.

- Dezvoltarea produselor de asigurări de viață cu componentă de protecție **va angrena dezvoltarea celorlalte tipuri de asigurări**, cu componente de economisire și investiție. Dezvoltarea segmentului asigurărilor voluntare private poate avea un impact pozitiv asupra economisirii la nivel național, atrăgând pe piața financiară o parte din resursele anterior destinate consumului. Acest lucru este valabil și pentru sistemul de pensii private.
- O bună cunoaștere a serviciilor financiare va ajuta **dezvoltarea segmentului microîntreprinderilor**, prin îmbunătățirea gestionării riscurilor organizației și, în consecință, prin accesul la fonduri pentru înființare, extindere și investiții.
- Cunoștințele financiare ale consumatorilor **stimulează concurența între furnizorii de servicii financiare**, ceea ce va duce la creșterea calității serviciilor furnizate și diversificarea portofoliului de produse astfel încât să răspundă cât mai bine nevoilor consumatorilor.

Beneficii la nivelul statului

- **Cunoștințele reduc dependența de bugetul de stat:** educația financiară va împuternici consumatorii să devină factori de decizie financiari autonomi, reducând astfel povara finală a bugetului de stat, inclusiv la pensie. Un consumator cu un comportament financiar autonom va depinde într-o mai mică măsură de ajutoarele din partea statului pentru bunăstarea sa financiară. Astfel, bugetul de stat este mai puțin solicitat de persoanele care necesită sprijin financiar pentru mijloacele lor de trai.¹⁰
- **Reducerea evaziunii fiscale:** consumatorii pot folosi platformele digitale pentru serviciile financiare, sporind astfel transparența procesării plăților.¹¹
- **Conștientizarea beneficiilor asigurărilor voluntare de sănătate** și a asigurărilor de viață cu componentă de protecție (pentru boli grave, pentru invaliditate) care determină suplimentarea veniturilor sistemului de sănătate în ansamblu, prin creșterea procentului de finanțare privată, având rolul de a asigura necesarul financiar în cazul unei boli, de a crea independență față de sistemul de stat, de a finanța costurile necesare tratamentului.
- Beneficii ale economisirii pentru pensie, **respectiv diminuarea presiunii pe bugetul asigurărilor sociale de stat.**
- Comportamentul responsabil pentru asigurarea veniturilor la pensie, **va reduce presiunea generală asupra bugetului public de pensii și amortizarea impozitului pentru generațiile viitoare.** Evoluția demografică nefavorabilă a României justifică fără echivoc importanța și necesitatea economiilor și investițiilor.

¹⁰2017 Comitetul Economic și Social European, Educație financiară pentru toți, Strategii de educație financiară și bune practici în cadrul Uniunii Europene; <https://www.eesc.europa.eu/en/our-work/publications-other-work/publications/financial-education-all-second-edition>

¹¹2014 S&P Global FinLit Study, http://gflec.org/wp-content/uploads/2015/11/3313-Finlit_Report_FINAL-5.11.16.pdf?x87657

Propuneri de creștere a nivelului de educație financiară

Acțiunile și programele de educație financiară pot fi implementate de toți actorii implicați, de la autorități publice responsabile de serviciile financiare, la operatorii din industria financiară și asociații non-guvernamentale.

Unde suntem acum?

Ministerul Educației Naționale, Banca Națională a României, Ministerul Finanțelor Publice, Autoritatea de Supraveghere Financiară și Asociația Română a Băncilor au încheiat un Acord de colaborare pentru elaborarea unei Strategii Naționale de Educație Financiară (SNEF) și realizarea de activități comune în domeniul educației financiare.¹² Acordul vizează activități de educație financiară la nivelul învățământului primar, gimnazial, liceal, universitar și al persoanelor adulte, pornind de la elaborarea unui studiu național referitor la nivelul actual al cunoștințelor din domeniul educației financiare. Acest demers trebuie susținut cu implicarea activă a tuturor actorilor responsabili și cu diversificarea programelor de educație financiară care să permită prezentarea de informații și experiențe practice în școală de către reprezentanții industriei financiare.

De asemenea, există numeroase inițiative ale mediului privat de creștere a nivelului de incluziune financiară a populației, de la campanii de educație și informare, la programe de creștere a accesului la produse financiare. Toate aceste demersuri implementate la inițiativa mediului privat trebuie să continue și să fie amplificate prin parteneriate și programe derulate de instituțiile statului.

Comunitatea de afaceri din cadrul AmCham a identificat o listă de măsuri care pot contribui substanțial la creșterea nivelului de educație financiară în România, și anume:

Instituirea prin Lege a unei Zile Naționale a Educației Financiare

- va fi un semnal și o dovadă puternică că România aduce o contribuție importantă la politica de coeziune a UE, țara noastră fiind unul dintre principalii beneficiari. Instituirea unei astfel de zile este un prilej foarte bun pentru conștientizarea nevoii de educație financiară, prin derularea de proiecte sprijinite de statul român; legea va include responsabilități specifice pentru instituții și organizații care trebuie să deruleze programe specifice. Un pilot al acestui proiect a fost realizat de Bursa de Valori București în anul 2017, prin organizarea unei Zile Naționale a Investițiilor și lansarea unui apel pentru semnarea unei petiții online pentru instituirea unei astfel de zile. Petiția online a fost semnată de peste 5.000 de utilizatori, în timp ce pagina web

¹² Comunicat de presă, Asociația Română a Băncilor, 24.07.2018, <https://www.arb.ro/wp-content/uploads/Comunicat-presa.pdf>

a inițiativei a strâns peste 100 de mii de utilizatori unici în 3 luni de campanie radio, TV și online.

Introducerea de mesaje de interes național privind educația financiară în media— acestea vor contribui la conștientizarea și educarea populației pentru un comportament financiar responsabil.

financiare.

Distribuirea unui Ghid de economisire și investiții pentru familii, care să conțină un set de principii promovate către populație prin intermediul presei, în mediul on-line și prin intermediul unor instituții ale statului (ex. ANAF). Ghidul trebuie realizat sub coordonarea unei autorități publice (ASF, BNR), cu participarea și contribuția activă a industriei de servicii

Un parteneriat strategic/Memorandum de colaborare a industriei financiare, prin asociațiile reprezentative, cu Ministerul Educației pentru a facilita și dezvolta programele de educație

financiară în școli. Acest memorandum ar trebui să vizeze un plan național pe termen mediu și lung de educație financiară în școli, prin implicarea și contribuția mediului de afaceri, conform unui Cod de conduită în baza căruia susțin aceste activități în școli.

Pe lângă demersurile guvernamentale de educație financiară, există programe și proiecte de educație financiară dezvoltate de furnizorii de servicii financiare și organizații non-guvernamentale, care trebuie să continue. Enumerăm câteva dintre acestea:

- **Implicarea mai mare a reprezentanților industriei în prezentarea și explicarea produselor financiare oferite**, care să detalieze termenii și condițiile pentru fiecare produs financiar oferit, astfel încât consumatorii să fie complet informați și conștienți de produsele financiare pe care intenționează să le achiziționeze.
- **Crearea de instrumente de comunicare a noțiunilor de bază (ex. platforme, site-uri)** unde să fie explicate în mod simplu și ușor noțiunile financiare cheie.
- **Implementarea de campanii de educație financiară dedicate unor categorii specifice de populații vulnerabile**, care au nevoie de programe speciale de informare. Dintre acestea menționăm mediul rural și zonele urbane cu decalaj mare față de media urbană.

Incluziune financiară prin CREȘTEREA ACCESULUI LA SERVICII FINANCIARE

NEVOI DE BAZĂ	MĂSURI NON-FISCALE	MĂSURI FISCALE
<i>Cunoașterea principiilor de bază privind economisirea și creditarea</i>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Încurajarea persoanelor fizice să utilizeze carduri bancare și plăți electronice prin dezvoltarea infrastructurii necesare (POS-uri și platforme digitale); acordarea bonurilor de valoare exclusiv în format electronic. 2. Emiterea de ghiduri/standarde tehnice privind creditele de consum de către autoritățile de supraveghere, cu sprijinul jucătorilor din piață. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Ajutor de stat de minimis pentru instalarea terminalelor POS de către micii comercianți în zonele specific determinate, care au o acoperire redusă a gradului de acceptare a plăților cu cardul (de ex. rural, dar nu numai).
<i>Întreținerea și bunăstarea financiară a familiei, prin menținerea standardului de viață</i>	<ol style="list-style-type: none"> 3. Introducerea în etape a prestațiilor sociale pe carduri preplătite. 4. Creșterea gradului de cuprindere atât a asigurărilor obligatorii (RCA și PAD), cât și a asigurărilor facultative. 	<ol style="list-style-type: none"> 2. Stimulente fiscale pentru orice produse de economisire sau investiție pe termen lung cumpărate de persoane fizice.
<i>Responsabilitatea față de noi și generațiile următoare în fața riscurilor de viață și sănătate</i>	<ol style="list-style-type: none"> 5. Optimizarea utilizării asigurărilor voluntare de sănătate, pentru protejarea bugetului familiei în cazul unor evenimente neprevăzute. 	<ol style="list-style-type: none"> 3. Regim fiscal stimulat pentru achiziționarea de polițe de asigurare de viață cu componentă de protecție.
<i>Respectul și grija pentru viața la pensie și pentru vârstnici</i>	<ol style="list-style-type: none"> 6. Consolidarea Pilonului II de pensii private. 7. Adoptarea Legii de plată a pensiilor private (PII și PIII). 8. Adoptarea legii pensiilor ocupaționale pentru a stimula și contribuția angajatorilor. 	<ol style="list-style-type: none"> 4. Alinierea sistemului de impozitare pentru sumele retrase de participanți din pilonul III de pensii.

MĂSURI NON-FISCALE

de incluziune financiară

Încurajarea persoanelor fizice să utilizeze carduri bancare și plăți electronice prin dezvoltarea infrastructurii necesare:

Numărul redus de carduri și tranzacții electronice înregistrat de România este determinat în mare măsură de infrastructura slab dezvoltată, **mai ales în zonele rurale și orașele mici**, România situându-se pe unul din ultimele locuri în UE în ceea ce privește numărul de POS-uri raportat la populație. Potrivit rapoartelor statistice ale BNR¹³, la sfârșitul anului 2017 existau 193.934 terminale POS-uri.

Stimularea dezvoltării infrastructurii de POS-uri se poate face prin **obligativitatea pentru toți comercianții cu cifră de afaceri peste 10.000 euro/an să accepte plăți cu cardul** pentru achiziții ce depășesc o anumită valoare minimă, sub nivelul plafonului de casă. Prin această măsură, comercianții vor fi constrânși să extindă modalitățile de plată oferite consumatorilor finali și să instaleze POS-uri, mPOS-uri sau tehnologii noi (contactless). Impactul în reducerea economiei gri exprimată este de 1,5% - 2,0% din PIB 2,0–3,1 mld.EUR¹⁴. De asemenea, pentru micii comercianți din anumite zone, statul poate să acorde ajutor de stat de minimis (permis conform reglementărilor comunitare), pentru a sprijini dotarea cu POS-uri.

O altă măsură care ar putea să crească gradul de utilizare a metodelor de plată digitale este **acordarea biletelor de valoare (tichete de masă, tichete cadou, vouchere de vacanță, tichete de creșă, tichete culturale) exclusiv în format electronic**. Pentru aceasta, este nevoie de actualizarea cadrului de reglementare, cu o perioadă de tranziție clar definită. Biletele de valoare (tichete de masă, tichete cadou, vouchere de vacanță, tichete de creșă, tichete culturale) sunt utilizate de aproximativ jumătate din populația angajată din România.

Angajații mai puțin expuși la plata cu cardul au început să se familiarizeze cu această modalitate de plată, având în vedere ușurința și siguranța în utilizarea tichetelor, precum și accesul la o evidență mai clară a cheltuielilor făcute. În plus, acordarea tichetelor de masă pe suport electronic a dus la creșterea numărului de comercianți care au acceptat instalarea unui POS, contribuind astfel la creșterea acceptării plății cu carduri. Este de subliniat și faptul că, în prezent, peste 96% din beneficiarii de tichete de masă pe suport hârtie utilizează aceste

¹³Statistică plăți - Indicatori privind cardurile, numărul de terminale și tranzacțiile - <http://www.bnro.ro/Raport-statistic-606.aspx>

¹⁴studiu PWC - Impactul platilor electronice asupra economiei

tichete la comercianți care dețin POS-uri, neexistând un impact negativ din acest punct de vedere asupra beneficiarilor. Reglementarea acordării biletelor de valoare exclusiv pe suport electronic, cu o perioadă de tranziție clar definită, ar putea constitui un instrument simplu și cu efecte rapide în demersul incluziunii financiare.

Tehnologia are un rol important în creșterea accesibilității persoanelor fizice la produse financiare. Raportul de țară pentru România privind Indicele economiei și societății digitale (DESI) pentru anul 2018 arată că numai 11% din populația României folosește servicii bancare electronice, față de 61%¹⁵ cât este media statelor membre, ceea ce ne plasează pe locul 27 în UE.

Platformele digitale au ca principal beneficiu faptul că serviciile financiare, accesibile de la distanță sunt disponibile 24 de ore din 24, fără limitări impuse de orele de program sau de locație. Serviciile care pot fi accesate de la distanță includ plăți, transferuri, investiții și tranzacții.

DESI sugerează câteva soluții care ar trebui implementate în România, măsura propusă de AmCham în acest domeniu fiind cea de **promovare a utilizării serviciilor bancare electronice în instituțiile publice.**

Emiterea de ghiduri/ standarde tehnice privind creditele de consum de către autoritățile de supraveghere, cu sprijinul jucătorilor din piață

Centrul European pentru Consumatori din România (ECC România), care funcționează în cadrul Autorității Naționale pentru Protecția Consumatorilor (ANPC), ar putea emite ghiduri / standarde tehnice privind creditul de consum. O astfel de îndrumare este necesară în mod urgent în România, deoarece la nivelul UE (EBA, ESMA, EIOPA și ESA) singurele linii directoare privind Directiva UE 2008/48/CE privind creditul de consum se referă la costuri și rata procentuală anuală. Raportul Comisiei Europene din 2014 privind aplicarea Directivei 2008/48/CE de către statele membre a vizat teme precum divulgarea contractuală, drepturile de retragere și rambursarea anticipată.¹⁶

La pregătirea acestor ghiduri, industria poate avea o contribuție semnificativă prin oferirea de informații privind nevoile reale de informare ale consumatorilor. Acest demers trebuie însă să se facă sub coordonarea unei autorități publice în domeniu.

¹⁵<https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/desi>

¹⁶ 2014 Raportul Comisiei Europene cu privire la aplicarea Directivei Europene 2008/48/CE
<http://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/1/2014/EN/1-2014-259-EN-F1-1.Pdf>

Introducerea în etape a prestațiilor sociale pe carduri preplătite

Introducerea cardului social de beneficii este o măsură prevăzută în Programul de Convergență 2017 – 2020 al Guvernului României¹⁷ ca măsură de reducere a cheltuielilor publice și reforme structurale pentru eficientizarea cheltuielilor.

Propunerea de acordare a ajutoarelor sociale prin intermediul unor carduri pre-plătite (în loc de numerar) oferă posesorilor posibilitatea de a achiziționa bunuri/servicii prin efectuarea de plăți electronice (similar cu un card bancar).

Avantaje ale plății beneficiilor sociale pe carduri preplătite:

- Cost redus în ceea ce privește emiterea și transmiterea cardurilor – cardul se emite o singură dată și apoi se alimentează lunar de către instituțiile responsabile.
- Cost 0 pentru utilizatori.
- Soluție eficientă și sigură de distribuire a ajutoarelor sociale;
 - susține eforturile autorităților și instituțiilor statului de reducere a erorilor și combatere a fraudei, astfel încât acordarea plăților să fie realizată într-un mod cât mai sigur.
 - eliminarea/scăderea poverii administrative legate de transmiterea mandatului poștal.
- Sprijină autoritățile să își îmbunătățească serviciile oferite cetățenilor și să promoveze incluziunea financiară.
- Soluția permite monitorizarea utilizării sumelor disponibile în beneficiul destinatarilor reali.
- Generalizarea transferurilor pe card bancar a beneficiilor și drepturilor sociale ar ajuta la combaterea economiei subterane întrucât tranzacțiile cu cardul sunt înregistrate automat în casele de marcat.

Creșterea gradului de cuprindere atât a asigurărilor obligatorii (RCA și asigurări pentru locuințe), cât și a asigurărilor facultative

În România, gradul de cuprindere în asigurările obligatorii, polițe pentru locuințe (PAD) și de Răspundere Civilă Auto (RCA), este foarte scăzut comparativ cu celelalte țări europene.

¹⁷Programul de Convergență 2017 – 2020 https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/2017-european-semester-convergence-programme-romania-ro_0.pdf

În cazul asigurărilor obligatorii de locuințe, gradul de cuprindere în asigurare este extrem de scăzut, doar 19% din cele aproximativ 8,9 milioane de locuințe din România au o poliță obligatorie PAD, iar 16% au și o asigurare de locuință facultativă¹⁸. Comparativ, în țări precum Polonia, Cehia, Slovenia sau Slovacia gradul de penetrare a asigurărilor de locuință a ajuns a 50%, iar în Ungaria la 70%¹⁹. Acest fapt arată o lipsă majoră de protecție prin asigurare în cazul locuințelor, ce poate ajunge, în cazul unui dezastru chiar și la 5 miliarde de euro daune neacoperite prin polițe de asigurare.

În cazul asigurărilor RCA, începând cu 2018 a scăzut gradul de cuprindere în asigurare ca urmare a implementării prevederii care permite încheierea de polițe de asigurare pentru o lună. Conform datelor Consiliului Concurenței²⁰, în luna septembrie 2018, aproximativ un sfert dintre mașinile aflate în circulație nu au RCA valabil.

Printre măsurile care pot fi luate pentru creșterea gradului de cuprindere în asigurările obligatorii, se află:

- Îmbunătățirea cadrului legislativ privind asigurările obligatorii de locuințe și un parteneriat între industria de asigurări și autorități în vederea optimizării aplicării prevederilor legale în vigoare.
- Modificarea Legii 132/2017 astfel încât posibilitatea de a încheia polițe RCA pe o lună să fie o excepție, doar pentru situații explicit prevăzute în legislație (precum: pentru persoane juridice, pentru cazurile de autorizare provizorie de circulație ori export etc).
- Includerea poliței de asigurare a locuințelor în mod obligatoriu în impozitul pe clădiri.

De asemenea, segmentul asigurărilor obligatorii din România trebuie balansat prin susținerea dezvoltării asigurărilor facultative, nivelul de penetrare a asigurărilor facultative fiind un indicator de dezvoltare a societății în ansamblu, România având foarte mult de recuperat și la acest capitol.

Optimizarea utilizării asigurărilor voluntare de sănătate, pentru protejarea bugetului familiei în cazul unor evenimente neprevăzute

Asigurările voluntare de sănătate sunt un instrument financiar de protecție a familiei în cazul unor evenimente neprevăzute legate de un risc de boală. Pentru că în România sunt subutilizate comparativ cu celelalte țări dar și față de potențialul lor de contribuție la creșterea calității vieții, ele sunt stimulate prin deductibilități fiscale care încurajează un comportament individual responsabil pentru propria stare de sănătate.

¹⁸Sursa: ASF și INS

¹⁹Sursa: UNSAR

²⁰<https://www.agerpres.ro/economic-intern/2018/09/10/consiliul-concurenței-un-sfert-dintre-mașinile-aflate-in-circulație-nu-au-rca-valabil-pentru-ca-proprietarii-au-uitat-sa-reinnoiasca-polita--173280>

Pentru optimizarea utilizării lor astfel încât ele să aibă o contribuție semnificativă a bunăstarea populației, sunt necesare ajustări ale cadrului de reglementare care să permită extinderea utilizării lor. Aceste ajustări sunt:

- **Reglementarea conținutului pachetelor de servicii** care fac obiectul asigurărilor voluntare de sănătate, așa cum prevede OUG 88/2017, reglementare care să detalieze următoarele deziderate considerate necesare pentru a răspunde nevoilor pacienților: să fie suficient de cuprinzător pentru a acoperi întreaga paletă de servicii necesare prevenției, depistării și tratării unei condiții medicale și să răspundă în continuare, într-un mod flexibil și adecvat, unor cerințe și nevoi specifice la care sistemul public de sănătate nu poate să răspundă.
- **Introducerea sistemului de co-plăți pentru servicii medicale.** În prezent, sistemul de co-plată la servicii medicale nu mai are funcția inițială de a acoperi diferența dintre valoarea reală a serviciului medical și ce plătește sistemul de asigurări, ci este o simplă taxă de accesare a serviciilor medicale spitalicești. Este necesară implementarea unui **sistem real de co-plată** pentru servicii medicale care permit grade variate de complexitate sau înaltă tehnologie medicală.
- **Extinderea asigurărilor voluntare de sănătate către spitalele publice.** Este necesară crearea cadrului legal care să permită spitalelor publice să aplice coplăți pentru anumite servicii și proceduri și să presteze servicii suplimentare față de pachetul standard, pe bază de asigurări voluntare de sănătate.

Beneficiile asupra pacienților, cât și asupra întregului sistem de sănătate sunt evidente. Utilizarea de către populație a acestor instrumente de protecție financiară va diminua riscul de destabilizare a bugetului familiei, va încuraja un comportament responsabil pentru propria viață și va crea premisele pentru un sistem de sănătate mult mai incluziv, care va putea răspunde mai bine nevoilor de sănătate ale populației.

Consolidarea Pilonului II de pensii private

Este nevoie de menținerea arhitecturii inițiale a sistemului de pensii private obligatorii (P II) care să asigure un grad mai mare de înlocuire a salariului prin pensie, relevant pentru viitorii pensionari. Acest sistem va degreva parțial bugetul asigurărilor sociale de stat în viitor, având în vedere presiunile crescânde rezultate din fenomenul generalizat de îmbătrânire a populației.

Trebuie menținut caracterul obligatoriu al economisirii parțiale pentru pensie (P II) tocmai având în vedere ratele de economisire foarte reduse la nivelul populației din România.

Adoptarea Legii de plată a pensiilor private (P II și P III)

După mai bine de 10 ani de la implementarea sistemului de pensii private, Pilonul II și Pilonul III, nu este încă adoptată Legea de plată a pensiilor private. În lipsa acesteia, participanții primesc suma convenită ca plată unică sau plăți eșalonate, la cerere²¹, pe o durată de maximum 5 ani, iar asupra acestor sume încasate din fonduri de pensii private acționează un sistem de impozitare implementat pentru pensii plătite cu frecvență lunară. Nivelul plafonului lunar neimpozabil – 2.000 lei- a fost stabilit ținându-se cont de procedura de plată a pensiei de stat, lunar, însă în prezent se aplică și plăților unice sau eșalonate P II și P III, în defavoarea participanților la fondurile de pensii private. Această lege trebuie adaptată condițiilor actuale și trebuie să permită plata în anuități viagere, plată care ar permite administratorilor să investească sumele respective până la momentul la care sunt datorate.

Adoptarea acestei legi va permite utilizarea activului personal net al participantului la un fond de pensii administrat privat sub formă de anuități pe toată durata de viață, mecanism utilizat în toate sistemele de pensii private.

Adoptarea legii pensiilor ocupaționale pentru a stimula și contribuția angajatorilor

Crearea unui sistem de pensii ocupaționale pe diverse ramuri, care să reflecte modalitatea de pensionare în respectiva ramură, este mai mult decât binevenită din perspectiva asigurării unor venituri suplimentare la pensie, fiind un instrument suplimentar de economisire pentru pensie. Această pensie poate fi chiar un beneficiu diferențiator între angajatori.

²¹Norma ASF nr. 27/2017 privind utilizarea activului personal net al participantului la un fond de pensii administrat privat

MĂSURI FISCALE de incluziune financiară

Stimulente fiscale pentru orice produse de economisire sau investiție pe termen lung cumpărate de persoane fizice.

Pentru încurajarea accesării produselor de economisire, instrumente financiare esențiale pentru incluziunea financiară, propunem scutirea de la impozitare a veniturilor din dobânzi (pe modelul scutirii investițiilor în obligațiuni de stat) din produse de economisire (definite ca atare). În acest fel, s-ar crea un cadru pentru încurajarea generalizată a utilizării produselor de economisire.

Stabilirea unui regim fiscal stimulativ pentru achiziționarea de polițe de asigurare de viață

Pentru a încuraja segmente de populație cât mai largi în a apela la instrumente de protecție a familiei, propunem să se acorde deductibilitate fiscală la primele de asigurare de viață cu componentă de protecție, fără componentă investițională și fără valoare de răscumpărare. Asigurările de protecție pot acoperi parțial sau total evenimentul neprevăzut survenit, menținând un standard al nivelului de trai și reducând nivelul dependenței față de beneficiile sociale acordate de stat. Deși deducerea acordată presupune pierderea unor venituri potențiale din impozitul pe venit, creșterea pieței de asigurări de viață va genera majorarea veniturilor din impozite, ca urmare a efectului de antrenare în economie. Astfel, câștigul fiscal compensează o parte însemnată din cheltuielile statului ca urmare a deductibilității. Totodată, trebuie precizat faptul că cheltuielile potențiale din impozitul pe venit nu se vor materializa numai la nivelul bugetului de stat, ci vor fi distribuite între acesta și cele peste 3.000 de bugete locale, impactul lor punctual diminuându-se semnificativ.²²

În vederea aplicării deductibilității fiscale doar pe asigurările de viață cu componentă strict de protecție (delimitate explicit de cele cu componentă de economisire sau de investiții), este necesară o identificare clară a acestora în cadrul de reglementare. Astfel, este nevoie în prealabil de modificarea Normei 21/2006 a Autorității de Supraveghere Financiară privind raportarea produselor de asigurări de viață, **separând produsele de protecție de restul produselor de asigurare de viață**, pentru a permite identificarea corespunzătoare a produselor eligibile pentru politici fiscale specifice.

²²Potrivit Legii finanțelor publice locale nr. 273/2006, cu modificările și completările ulterioare, veniturile din impozitul pe venit sunt defalcate în proporție de 71,5% cu bugetele locale, restul de 28,5% constituindu-se în venit al bugetului de stat.

Alinierea sistemului de impozitare pentru sumele retrase de participanți din pilonul III de pensii

Principalul factor de creștere al acestui sector, judecând după experiența statelor dezvoltate, este nivelul de deducere fiscală. În prezent, nivelul României se ridică la 400 EUR/an atât pentru angajator, cât și pentru angajat, ceea ce stimulează populația să apeleze la acest instrument de protecție financiară pentru perioada pensionării. Un aspect care frânează dezvoltarea acestor instrumente de incluziune financiară este faptul că sumele din Pilonul III, respectiv veniturile din pensii, sunt impozitate. Cu alte cuvinte, pentru sumele contribuite peste plafonul de 400 euro/an există o dublă impozitare.

Propunem ca, la momentul obținerii venitului din pensie, **sumele retrase de participant din contribuții, peste limita de deductibilitate, să nu fie impozitate (pentru a evita dubla impozitare), ci doar suma aferentă randamentului investițional**. Aceasta din urmă propunem să fie taxată la același nivel cu instrumentele de investiții pe termen lung (fonduri de investiții, investiții la bursă etc).
